

چکیده:

این روزها در بسیاری از محافل علمی و دانشگاهی صحبت از ضرورت گسترش صنعت توریسم است. بهبود زیرساختهای اقتصادی، درآمدزایی، ایجاد اشتغال افزایش درآمدهای مالیاتی و ارزی، کمک به تراز پرداختهای کشور، توسعه صنایع دستی، آشنایی با انواع فرهنگها و امکان تعاملهای فرهنگی - اجتماعی و ... برخی از ویژگیهایی است که به آنها تاکید شده و پیرامون توسعه پایدار توریسم روی آنها تبلیغ می شود. توریسم پایدار زمانی امکان پذیر می شود که سیاستها و برنامه های توسعه توریسم با سیاستهای زیست محیطی سازگاری و هم خوانی داشته باشند. این برنامه هدفمند، بجای انجام کارهای پراکنده و غیر مرتبط نیازمند یکپارچگی سیاستها و برنامه های مختلف در ابعاد گوناگون است. آنچه مسلم است گسترش بیش از حد فعالیت های تولیدی با تکیه بر منابع طبیعی منجر به تخریب منابع طبیعی گردیده است که در دراز مدت باعث گسترش بیکاری و مهاجرت به کلان شهرها و حاشیه نشینی می شود. در شرایط کنونی توجه به گسترش گزیدارهای دیگر اقتصادی در جوامع روستایی نظیر صنایع روستایی، صنایع تکمیلی، و فرآوری محصولات کشاورزی و توریسم روستایی ضروری می نماید و این گزیدارها علی رغم تمرکز کمتر بروی منابع طبیعی، می توانند کمک زیادی به تنوع بخشی، پایداری و رشد اقتصادی و حل مشکلات روستاها داشته باشد. آنچه مسلم است روستاهای ایران با داشتن شرایط طبیعی و اقلیمی منحصر به فرد می توانند مکان مناسبی برای گردشگران داخل و خارجی باشند. توریسم باعث افزایش توانمندی اقتصادی مناطق روستایی شده و اگر این امر با جلب مشارکت عام مردم منطقه باشد و همچنین با زمینه سازی مناسب برای سرمایه گذاری بخش خصوصی و غیر دولتی همراه گردد می توان نتایج مفیدی بدست آورد.

واژگان کلیدی: توریسم - توسعه پایدار - توریسم روستایی - توریسم پایدار روستایی

توریسم، توسعه و روستا

- ۱- دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه تهران
- ۲- دانشجوی کارشناسی ارشد ترویج کشاورزی، دانشگاه تهران

در عصر حاضر می‌توان به جرات ادعا نمود که گردشگری و اقتصاد توریسم یکی از اصلی‌ترین ارکان اقتصادی - تجاری جهان است. بنحوی که بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه از صنعت توریسم به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند. صنعت عظیم توریسم در سالهای اخیر از رشد چشمگیری در سطح جهان برخوردار شده است و نقش مهمی را در زمینه ایجاد فرصت‌های شغلی، تولید درآمد و تحریک اقتصادی ملی و بین‌المللی ایفا می‌کند. توریسم روستایی جزئی از صنعت عظیم توریسم به حساب می‌آید و در این زمینه کشور ایران از جاذبه‌های توریستی متعدد و ظرفیتهای بالفعل وسیعی برای گسترش توریسم روستایی برخوردار است. توریسم روستایی می‌تواند نقش عمده‌ای در توانمندسازی مردم محلی و توسعه منابع انسانی و تنوع بخشی و رشد اقتصادی و همچنین خلق فرصت‌های شغلی در ارتباط تنگاتنگ با سایر بخشهای اقتصادی ایفا نماید و در این

توجه به گسترش گزیده‌های دیگر اقتصادی در جوامع روستایی نظیر صنایع روستایی، صنایع تکمیلی و فرآوری محصولات کشاورزی، توریسم روستایی ضروری می‌نماید و این گزیده‌ها علی‌رغم اینکه تمرکز کمتری به منابع تولید دارند، می‌توانند کمک زیادی به تنوع بخشی، پایداری و رشد اقتصادی جوامع روستایی و حل مشکلات برشمرده شده از جمله بحران بیکاری روستایی بنمایند.

توریسم روستایی را می‌توان جزئی از مجموعه صنعت گردشگری و جهانگردی به شمار آورد که در بسیاری از کشورهایی که از جمعیت روستایی برخوردارند، دارای اهمیت می‌باشد. در کشور ایران مناطق روستایی با دارا بودن مناظر طبیعی جذاب، روستاهای ساحلی - کوهستانی و جنگلی و تفاوت‌های اقلیمی و همچنین ترکیبی از آداب و سنن محلی نشأت گرفته از تنوع فرهنگ قوی می‌تواند آرایه دهنده محیطی راحت، فرحبخش و جذاب برای گردشگران داخلی و خارجی به حساب آید. توریسم روستایی از یک طرف می‌تواند نقش مهمی را در متنوع‌سازی اقتصادی جوامع روستایی در قالب صنعت توریسم ایفا نماید و از طرف دیگر می‌تواند وسیله‌ای برای تحریک رشد اقتصاد ملی به حساب آید.

بیان مسئله:

صنعت عظیم توریسم در سالها اخیر رشد چشمگیری در سطح جهان داشته است و نقش مهمی را در زمینه ایجاد فرصت‌های شغلی، تولید و درآمد و تحریک اقتصادی ملی و بین‌المللی داشته است. کشور ما علی‌رغم داشتن جاذبه‌های فراوان گردشگری در مناطق شهری و روستایی به دلایل عدیده‌ای تا کنون نتوانسته در راستای توسعه صنعت توریسم گام مهمی بردارد. لذا بر آن شدیم که در مقاله‌ای که ذیلاً ملاحظه می‌فرمائید به معرفی توریسم روستایی به عنوان یک صنعت پردرآمد و محرکت توسعه پایدار مناطق روستایی به تبیین ارزش و جایگاه آن پردازیم که شامل مفاهیمی از توریسم روستایی، توسعه پایدار، جایگاه توریسم در اقتصاد روستا، محدودیت‌ها، چالشهای پیش روی آن و ... می‌باشد.

اهمیت و ضرورت مسئله:

کشور ما با داشتن مناطق زیبای طبیعی و گردشگری جزء ۱۰ کشور برتر دنیاست ولی متأسفانه نتوانسته است که از این جایگاه به خوبی بهره‌گیرد به طوری که از ۵۰۰ میلیارد دلار درآمد جهانی توریسم، سهم ایران حدود ۲۶۰ هزار دلار است که با توجه به ظرفیت‌های کشور ناچیز است. بسیاری از مناطق روستایی، با دارا بودن شرایط طبیعی و گوناگونی اقلیمی مکان‌های مناسبی برای جذب گردشگران داخلی و خارجی می‌باشد ولی به این مسئله توجه کافی نشده است. توریسم روستایی می‌تواند نقش عمده‌ای در توانمندسازی مردم محلی و توسعه منابع انسانی و تنوع بخشی و رشد اقتصادی و همچنین خلق فرصت‌های شغلی در ارتباط تنگاتنگ با سایر بخشهای اقتصادی ایجاد نماید و در این رابطه می‌توان، با سیاستگذاری و برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری مطلوب به توسعه مناطق روستایی همت گماشت.

روش بررسی:

این تحقیق یک پژوهش کتابخانه‌ای و اسنادی بحساب می‌آید که منابع اطلاعاتی آن با بهره‌گیری از منابع موجود در ذخائر انتشاراتی تهیه و تدوین شده و علاوه بر آن، مبانی اصلی و چارچوب نظری ارائه شده با برداشتها و تحلیل‌های شخصی تلفیق و ادغام شده است.

رابطه می‌توان با سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری مطلوب به اهداف و دستاوردهای برشمرده شده برای توریسم روستایی در رویه‌ای پایدار نایل آمد.

امروزه رشد جمعیت در مناطق روستایی بدون سرمایه‌گذاری

نظام‌مند در جهت تقویت زیر ساختهای اقتصادی و

متنوع‌سازی آنها، منجر به گسترش بیش از حد

فعالیت‌های تولیدی - بعضاً ناپایدار - متکی بر منابع

طبیعی شده است و این گسترش ناپایدار به

نحوی محسوس منجر به تخریب منابع

طبیعی گردیده است. و این پدیده‌های

منفی همراه با نرخ بهره‌وری پایین نیروی

کار در نتیجه مکانیزاسیون نامناسب و

نرخ بالای بیکاری در بخش تولیدات

کشاورزی و روستایی و همچنین همراه با

گسترش تکنولوژیهای سرمایه بر امکان

ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار و تولید درآمد

از طریق گسترش کارکردهای متکی بر

منابع طبیعی در جهت پاسخگویی به خیل

عظیم بیکاران روستایی از سرمایه و مهارت

چندان هم بهره نمی‌گیرند و عمدتاً مجبور به

مهاجرت به کلان شهرها و گسترش حاشیه نشینی

می‌باشند را تا حدی غیر ممکن ساخته است. در شرایط کنونی

توریسم روستایی جزئی
از صنعت عظیم توریسم به حساب
می‌آید و در این زمینه کشور ایران از
جاذبه‌های توریستی متعدد و ظرفیتهای
بالفعل وسیعی برای گسترش توریسم روستایی
برخوردار است. توریسم روستایی می‌تواند
نقش عمده‌ای در توانمندسازی مردم محلی و
توسعه منابع انسانی و تنوع بخشی و رشد
اقتصادی و همچنین خلق فرصت‌های
شغلی در ارتباط تنگاتنگ با سایر
بخشهای اقتصادی ایفا نماید

مفاهیم اصلی:

الف - توریسم: در یک تعریف ساده توریسم عبارت است از هر آنچه که به توریست‌ها و خدمات با آنان مربوط می‌شود. در تعریفی که سازمان ملل از توریست کرده توریست فردی است که بیش از یک روز و کمتر از یک سال در محلی غیر از زیستگاه دائمی خود بماند این تعریف، سفرهای بازرگانی را نیز شامل می‌شود، اما سفرهای کارکنان نظامی، دیپلمات‌ها، مهاجران و دانشجویان را در برنمی‌گیرد.

توریسم طبق تعریف سازمان جهانی توریسم (WTO)، فعالیت‌های افرادی که به منظور گذراندن ایام فراغت انجام کار و سایر هدف‌ها در مدت کمتر از یکسال به مکان‌هایی خارج از محیط عادی خود می‌روند شامل می‌شود. به این ترتیب محدوده توریسم از فواصلی که صرفاً برای گذراندن تعطیلات و دیدار چنده روزه از دوستان و آشنایان و بازدید از مناطق جذاب و غیره است بسی فراتر می‌رود. توریسم در معنای وسیع آن، علاوه بر گروه‌های پیش گفته شامل افرادی نیز می‌شود که در ارتباط با کار و حرفه و فعالیت‌های علمی و تحقیقی خود سفر می‌کنند. به این ترتیب دامنه تاثیرگذاری توریسم بر محیط و تاثیرپذیری آن از محیط بسیار وسیع‌تر می‌شود.

در تعریف توریسم و تعیین قلمرو آن باید گروه‌های مختلفی را که در این صنعت مشارکت دارند و از آن تاثیر می‌پذیرند را در نظر داشت. فعالان و نقش‌آفرینان در سیستم توریسم عبارتند از:

۱- توریست‌ها که قصدشان کسب تجارت فیزیکی و روانی و رضایت و راحتی از سفر است.

۲- سازمان‌های فعال در تهیه و تدارک کالا و خدمات مورد نیاز توریست‌ها که در پی کسب منافع خود هستند و از طریق عرضه کالاها و خدماتی که بازار توریست‌ها تقاضا دارد به منافع خود می‌انديشند.

۳- دولت کشور میزبان، سیاستمدارانی که توریسم را یکی از منابع درآمد و ثروت می‌دانند و به آن به عنوان منبعی برای درآمد شهروندانی که مالیات مستقیم و غیرمستقیم می‌پردازند، می‌نگرند.

۴- جامعه میزبان یعنی مردمی که به توریسم به عنوان پدیده‌ای موجد اشتغال می‌نگرند که امکان تعامل فرهنگی رامیان مردم و توریست‌ها فراهم می‌آورد. با قید این تاکید که این تعامل می‌تواند اثرات مثبت یا منفی داشته باشد.

با توجه به آنچه گذشت می‌توان توریسم را مجموعه پدیده و ارتباطات ناشی از تعامل توریست‌ها با عرضه‌کنندگان مواد، دولتی‌ها و میزبان و مردم میزبان در فرآیند جذب و پذیرایی از مسافران دانست. توریسم با فعالیت‌های زیادی از جمله حمل و نقل اسکان، خورد و خوراک، خرید، سرگرمی و غیره پیوند دارد (زاهدی، ۸۰)

ب- توسعه پایدار:

توسعه پایدار فرآیندی است که طی آن مردم یک کشور نیازهای خود را برمی‌آورند و به سطح زندگی خود ارتقاء می‌بخشند، بی‌آنکه از منابعی که به نسل‌های آینده متعلق است هزینه کنند، بنابراین، توسعه را زمانی پایدار می‌خوانیم که مخرب نباشد و امکان حفظ منابع - اعم از آب، خاک، منابع ژنتیکی، جانوری و ... را برای آیندگان فراهم آورد. در توسعه پایدار، اصل بر این است که منابع طبیعی پایه به گونه‌ای محافظت شوند که نسل‌های آینده دست کم به اندازه نسل کنونی بتوانند به یاری آنها تولید و مصرف کنند. شاید بهترین تعریفی که برای توسعه پایدار شده است تعریفی باشد که در گزارش برانلند با عنوان "آینده مشترک" در سال ۱۹۸۷ ارائه شده است. برابر این تعریف، توسعه پایدار توسعه‌ای است که نیازهای زمان حال را برمی‌آورد بی‌آنکه از توان نسل‌های آینده برای ارضای نیازهایشان مایه بگذارد. به این ترتیب توسعه پایدار توسعه‌ای است که بهبود زندگی نه فقط

اهمیت

خاصی که توسعه

صنعت توریسم دارد، همانا

افزایش تعاملات اقتصادی رشد

دهنده و رشد یابنده ما بین بخش‌های

مختلف اقتصادی و گسترش تعاملات

اجتماعی مابین جوامع روستایی و

شهری و اقوام و ملل مختلف

می‌باشد.

توریست فردی است که بیش از یک روز و

کمتر از یک سال در محلی غیر از زیستگاه

دائمی خود بماند این تعریف، سفرهای بازرگانی

را نیز شامل می‌شود، اما سفرهای کارکنان

نظامی، دیپلمات‌ها، مهاجران و دانشجویان را

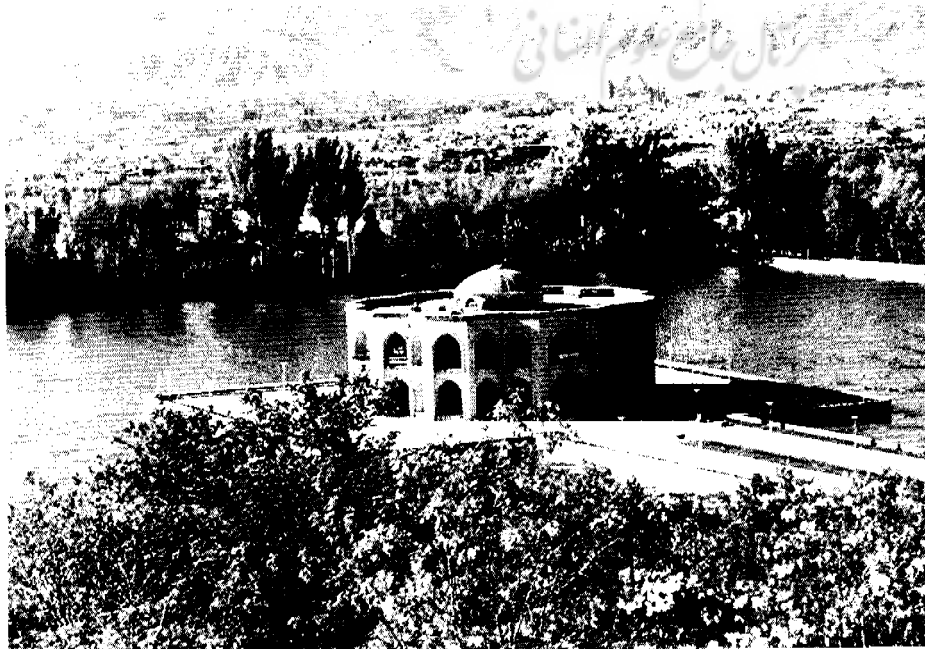
در برنمی‌گیرد.

نسل حاضر، بلکه نسل‌های آینده را نیز در نظر داشته باشد (زاهدی، ۸۰).

ج- توریسم روستایی:

توریسم روستایی دارای اشکال متعددی است و به همین دلیل ارائه تعریف جامع و دقیق از آن دشوار است. در این مقاله توریسم روستایی به عنوان بخشی از فرآیند توسعه روستایی و توسعه پایدار مورد توجه قرار گرفته است. (خباطی ۸۲)

در حال حاضر انسان متمدن امروزی که از فشارهای گوناگون شهرنشینی صنعتی و ماشینی شدن زندگی رنج می‌برد. تمایل فزاینده‌ای برای آوردن به آرامش طبیعی و ظرافت‌های فرهنگی جوامع روستایی دارد. گسترش خطوط حمل و نقل دریایی، زمینی و هوایی ما بین مناطق مختلف روستایی و شهری جهان و همچنین

توسعه

**پایدار توسعه‌ای است
که نیازهای زمان حال را
برمی‌آورد بی‌آنکه از توان
نسل‌های آینده برای ارضای
نیازهایشان مایه بگذارد. به این ترتیب
توسعه پایدار توسعه‌ای است که بهبود
زندگی نه فقط نسل حاضر، بلکه
نسل‌های آینده را نیز در نظر
داشته باشد**

**در کشور ایران مناطق روستایی بادار را بودن
مناظر طبیعی جذاب، روستاهای ساحلی -
کوهستانی و جنگلی و تفاوت‌های اقلیمی و
همچنین ترکیبی از آداب و سنن محلی نشأت
گرفته از تنوع فرهنگ قوی می‌تواند ارایه
دهنده محیطی راحت، فرحبخش و جذاب برای
گردشگران داخلی و خارجی به حساب آید.
توریسم روستایی از یک طرف می‌تواند نقش
مهمی را در متنوع‌سازی اقتصادی جوامع
روستایی در قالب صنعت توریسم ایفا نماید و
از طرف دیگر می‌تواند وسیله‌ای برای تحریک
رشد اقتصاد ملی به حساب آید.**

شکل‌گیری و گسترش سازمان‌های ارایه دهنده خدمات به گردشگران از عوامل عمده برای رونق گرفتن گردشگری روستایی بشمار می‌آیند. خوشبختانه مناطق روستایی

ایران از تنوع وسیع فرهنگی آداب و رسوم و منابع طبیعی برخوردارند که آنها را به منابع بسیار جذاب برای گردشگران تبدیل کرده است. از لحاظ مفهومی به نظر ساده می‌آید که توریسم روستایی را به عنوان توریسمی که مناطق روستایی را در برمی‌گیرد تعریف کنیم. ولی این تعریف نمی‌تواند شامل مجموعه‌ای از فعالیتها و اشکال متنوع مدیریتی و نهادهای توسعه یافته‌تر کشورهای مختلف شود که در ارتباط با صنعت توریسم فعالیت می‌کنند. از دیدگاه مفهومی وسیع‌تر می‌توان توریسم روستایی را در برگیرنده دامنه‌ای از فعالیتها، خدمات مربوط به تفریح و آرامش گردشگران دانست که به وسیله کشاورزان و مردم روستایی برای جذب گردشگران به مناطق خود به منظور کسب درآمد صورت می‌گیرد (verbole, 1995).

به طور ساده می‌توانیم بگوییم که توریسم روستایی توریسمی است که در مناطق حومه‌ای یا خارج از شهرها اتفاق می‌افتد ولی این تعریف ساده برای بسیاری از اهداف غیر کافی است. برای مثال بسیار مشکل است تعریفی از

توریسم روستایی انجام داد که برای همه مناطق در همه کشورها کاربرد داشته باشد. زیرا

- تکیه کردن بروی توریسم شهری، مناطق شهری را محدود نمی‌کند ولی مناطق روستایی را خارج می‌کند.

- تعریف مناطق روستایی با هم مشکل است و ملاک‌هایی که در کشورهای مختلف وجود دارد متفاوت است.

- توریسمی که در مناطق روستایی اتفاق می‌افتد، لزوماً همه روستایی نیست و می‌تواند شهری - روستایی باشد.

- شکل‌های متفاوتی از توریسم روستایی در مناطق مختلف گسترش یافته است.

- مناطق روستایی در فرآیند پیچیده‌ای از تغییر هستند. برای مثال برخورد با بازارهای جهانی، ارتباطات دوربرد، شرایط بازار، جهت‌یابی برای تولیدات سنتی را تغییر داده است.

- توریسم روستایی ترکیبی از صورتهای فعال است (Ivona, 2002)

د- توسعه پایدار توریسم

مفهوم پایداری در صنعت توریسم دارای ابعاد مختلفی می‌باشد. رشد آگاهی‌های عمومی در زمینه حفاظت از منابع طبیعی در این راستا می‌تواند مؤثر واقع شود. پایداری اجتماعی به توانایی جامعه برای ارایه خدمات و انجام کارکردهای توریسم بدون زایش هرگونه تضاد و ناهماهنگی در ساخت جامعه برمی‌گردد. پایداری فرهنگی به نیت یا سازگاری چارچوب و شاخصهای فرهنگی یک جامعه در مقابل فشار حاصل از آنچه که فرهنگ توریست نامیده می‌شود و به اثرات فرهنگی بجا مانده از گردشگران برمی‌گردد. به هر حال اگر بخواهیم رهیافت مفهومی جامعی برای توسعه پایدار توریسم تعیین نماییم چهار میحت عمده ذیل می‌بایست مورد توجه اساسی قرار گیرد:

۱- پایداری اکولوژیکی: خاطر نشان می‌سازد که توسعه همزاد با بقای فرآیندهای اکولوژیکی، تنوع زیست محیطی و منابع بیولوژیکی است.

۲- پایداری فرهنگی: یعنی توسعه، کنترل مردم را به زندگی خویش ارتقاء می‌بخشد و این مستلزم همسویی فرآیندهای توسعه با فرهنگ و ارزشهای انسانی و تقویت جوامع محلی برای تأمین نیازهای خویش از طریق مشارکت نهادینه شده توانمند ساز است.

۳- پایداری اقتصادی: توسعه به دلیل مدیریت منابع طبیعی و فرآیندهای تولید و توزیع از لحاظ اقتصادی کارآمد است. بنابراین کارکردهای فعلی توسعه می‌توانند به عنوان حامی نسل‌های آتی عمل نمایند.

۴- پایداری محلی: توسعه برای منفعت رسانی به جامعه محلی طراحی می‌شود. بنابراین توجه به خواسته‌های مردم محلی و توانمندسازی آنها می‌تواند به پایداری جوامع محلی کمک نماید.

به هر حال برای اینکه کارکردهای برنامه‌ریزی شده توریسم موفق شوند، لازم است به همه فعالان حاضر در عرصه صنعت توریسم برای طرح، اجرا و تداوم کارکردهای توریسمی همچون اتحادیه‌ها، سازمانهای غیردولتی، کارآفرینان خصوصی و نهادهای مردمی جامعه‌گرا در کنار نهادهای دولتی فرصت مشارکت داد و به تبع آن امکان بهره‌گیری عادلانه همگان از منابع حاصل از توریسم را فراهم آورد. در ادامه می‌توان قواعد هدایتگر ذیل را به عنوان اصول توریسم پایدار ذکر نمود:

- ۱- استفاده از منابع محیطی در رویه‌های پایدار
- ۲- عطف توجه به توسعه منابع انسانی از طریق طرح و بکارگیری راهبردهای مشارکتی توانمندساز
- ۳- کاهش مصرف بیش از حد و ضایعات حاصله
- ۴- حفظ تنوع زیستی
- ۵- تلفیق برنامه‌ریزی شده توریسم با سایر کارکردهای توسعه محلی یا ملی
- ۶- آموزش شاغلان صنعت توریسم در راستای سیاست توانمندسازی محلی و توسعه منابع انسانی

ظرفیت‌های توریستی محلی اعم از جاذبه‌های فرهنگی یا طبیعی و میراث فرهنگی و

غیره به عنوان اساسی و موتور

رشد صنعت توریسم به حساب

می‌آیند واضح است که

تداوم رشد اقتصادی

صنعت توریسم و به تبع

آن تحریک رشد

اقتصادی محلی و ملی در

گرو بهره‌بردار پایدار از

ظرفیت‌های توریستی

موجود از طریق حفاظت و

توسعه توانای برنامه‌ریزی

شده است و تنها در این صورت

است که در توریسم پایدار، حفاظت

توسعه پایدار از منابع محیطی هم هدف و هم

وسیله به شمار می‌رود.

معرفی توریسم روستایی به عنوان یک نهاد ویژه در سازمان می‌پردازد که آن را به شرکت‌های کشاورزی ارتباط می‌دهد (Ivona, 2002).

توریسم روستایی فرصتی برای توسعه اقتصادی:

آنچه که مسلم است توریسم پدیده پیچیده‌ای است و مجموعه مسائل بوجود آمده در این زمینه نیاز به مدیریت جدید توریسم را می‌طلبد در سالهای گذشته بر تعداد گردشگران از مناطق روستایی افزوده شده است و از قرار معلوم فرض خواهد شد که در آینده توجه بیشتری نیز به توریسم روستایی خواهد شد تا در زینتهای جبران ناپذیری که هم اکنون به این محیطها چه از نظر فیزیکی و چه از نظر اقتصادی اجتماعی وارد می‌شود ممانعت شود.

توریسم می‌تواند قسمت عمده‌ای از اقتصاد روستا را متحول کند و این فرایند منفعتی برای

مناطق دور افتاده است. ولی مسئله اصلی نگهداری و حفظ پایدار مناطق طبیعی و ساختار اجتماعی، اقتصاد و

سیستم فرهنگی روستاست (WTO, 1996).

کنفرانس زمین در ریودوژانیرو در سال ۱۹۹۲ توسعه پایدار در توریسم را به عنوان یک مسئله مهم درآورده است برطبق نظر اکثریت، توسعه پایدار می‌تواند بوسیله کنترل اجتماعی ارائه پیشنهادها به این زمینه برسد که توریسم باید محیط فیزیکی و اجتماعی را در نظر داشته باشد.

توریسم روستایی پایدار شکلی از برخورداری از مکانهای روستایی است که روی محیط و خصوصیات فرهنگی تأکید کرده و از آن میراث فرهنگی ترکیب می‌کند. توریسم پایدار مناطق روستایی براساس میراث محلی است. مثل اکوسیستمهای طبیعی و ظاهر نوعی جوامع روستایی، مثل میراثهای هنری، هنرمندان، آشامیدنی‌ها و غذاهای سنتی و به طور اعم مواد فرهنگی محلی. برای تشخیص مکانهای مناسب گردشگری فقط می‌توان با کنشهای متقابل مقامات محلی و گردشگری به نتیجه رسید (Ivona, 2002).

توریسم روستایی به عنوان یک کارکرد فراساختاری از طریق مشارکت و وابستگی به سایر بخشهای اقتصادی گسترش و تداوم می‌یابد و به تبع آن در رشد سایر بخشهای اقتصادی جامعه نقش دارد. در این راستا اهمیت خاصی که توسعه صنعت توریسم دارد، همانا افزایش تعاملات اقتصادی رشد دهنده و رشد یابنده ما بین بخشهای مختلف اقتصادی و گسترش تعاملات اجتماعی مابین جوامع روستایی و شهری و اقوام و ملل مختلف می‌باشد. آنچه مسلم است صنعت توریسم به عنوان یک کارکرد اقتصادی مکمل در کنار سایر فعالیتهای تولیدی و خدماتی در سطح مناطق روستایی و محلی جریان دارد و می‌تواند به عنوای ابراز توسعه‌گر اقتصادی در جوامع محلی ایفای نقش نماید. یک تحلیل دقیق سود - هزینه اقتصادی همانند مطالعه اثرات محیطی و فرهنگی توریسم می‌بایست به خوبی یک فرایند ارزشیابی باز خورددار اصلاح‌گر همیشه در جریان باشد تا تعديلات و اصلاحات لازم را در ساختها و کارکردهای توریسمی در جهت اهداف توسعه پایدار جوامع محلی را امکان‌پذیر سازد. یک برنامه توریسم می‌تواند ضمن حفاظت پایدار از محیط فرهنگی و طبیعی محلی به رشد اقتصادی و ارتقای کیفیت زندگی ساکنان مناطق توریست‌پذیر کمک نماید (مراد نژادی و نظری، ۸۲).

برخی از منافع اقتصادی توریسم را می‌توان به صورت موارد ذیل برشمرد: گسترش امور بازرگانی جدید، توسعه فرصتهای شغلی، افزایش سطح دستمزدها و درآمدها، تحول و گسترش تولیدات روستایی همانند صنایع دستی

توریسم روستایی باعث

می‌شود که تقاضا برای کار و

خدمات شهری در مناطق روستایی

افزایش یافته و در مقابل برای کالاها و

خدمات روستایی نیز تقاضا افزایش یابد. که

این امر باعث افزایش سرمایه‌گذاری

خصوصی و دولتی در مناطق روستایی و

در زیر ساختارهای تولیدی (کشاورزی

- صنایع دستی - صنایع

روستایی) می‌گردد.

۷- حمایت از اقتصادهای محلی

۸- توجه به کارکردهای تبلیغات، سرمایه‌گذاری، بازاریابی و سایر راهکارهای

مدیریت اثربخش فعالیتهای توریسمی

۹- تسهیل فرایندهای یادگیری مشارکتی و تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیری از طریق مشاوره و همفکری مردم محلی با کارآفرینان صنعت توریسم. (شریف‌زاده و مراد نژادی، ۸۲)

انواع توریسم در مناطق روستایی:

با توجه به ظرفیتهای توریستی محلی و اهداف گردشگران می‌توان توریسم روستایی را به پنج دسته تقسیم نمود:

الف - توریسم طبیعی: عمدتاً جنبه تفریحی دارد و دارای کمترین تاثیر اکولوژیکی منفی است و بیشتر در تعامل با جاذبه‌های اکولوژیکی است.

ب - توریسم فرهنگی: که مرتبط با فرهنگ، تاریخ و میراث فرهنگی و باستانی مردم روستایی است.

ج- اکوتوریسم: نوعی از توریسم است که علاوه بر تعامل با جاذبه‌های طبیعی با زندگی و هنرهای اجتماعی مردم محلی که خود نیز در تعامل با جاذبه‌های فوق هستند در ارتباط می‌باشد و ضمن نگهداری از منابع طبیعی، رفاه و آموزش و ارزشهای اجتماعی مردم محلی را نیز حفظ می‌کند.

د - توریسم دهکده: در این نوع توریسم گردشگران در خانوارهای دهکده زندگی می‌کنند و در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی روستا مشارکت می‌نمایند.

ه - توریسم کشاورزی: که گردشگران بدون ایجاد پیامدهای منفی بروی اکوسیستم مناطق میزبان یا فعالیتهای سنتی کشاورزی در تعامل هستند و یا در آن مشارکت می‌کنند.

و - فارم توریسم و یا توریسم مزرعه: که به بررسی و

برخی از فعالیتهای توریستی مانند پیاده‌روی و

چادر زدن که با ریختن مواد زاید و

زیاله تخلیه فاضلاب در منابع آبی

همراه است موجب آلودگی

محیط می‌شود، بدون داشتن

قوانین محکم و مدون در

مورد نوع کاربرد زمین و

ساخت و سازها، مانند

هتل‌های مرتفع که محل اقامت

جهانگردان است، تراکم زیاد

گردشگران به از بین رفتن

چشم‌اندازهای طبیعی می‌انجامد.

توسعه

برای منفعت رسانی

به جامعه محلی طراحی

می‌شود. بنابراین توجه به

خواسته‌های مردم محلی و

توانمندسازی آنها می‌تواند به

پایدارسازی جوامع محلی

کمک نماید.

مناطق روستایی افزایش یافته و در مقابل برای کالاها و خدمات روستایی نیز تقاضا

افزایش یابد. که این امر باعث افزایش سرمایه‌گذاری خصوصی و دولتی در

مناطق روستایی و در زیر ساختارهای تولیدی (کشاورزی - صنایع

دستی - صنایع روستایی) می‌گردد و همچنین به افزایش درآمد

خانوار روستایی با ایجاد اشتغال و فرصت‌های شغلی جدید

کمک می‌کند. که این امر یعنی سرمایه‌گذاری و افزایش

درآمد در منطقه باعث گسترش خدمات اجتماعی در

مناطق روستایی و توسعه منابع انسانی می‌شود که نتیجه

کلی آن می‌تواند به کاهش نرخ بیکاری و مهاجرت به

مناطق شهری و همچنین رشد اقتصادی و توسعه مناطق

روستایی و در کل اقتصاد ملی منجر گردد

(Ivona, 2002).

امروزه روشن است که توریسم پایدار می‌تواند به رشد

اقتصادی کمک نماید و در این راستا اهداف توسعه پایدار اقتصادی

می‌طلبد که توریسم روستایی از رشد پایداری برخوردار باشد. آن

چیزی که در این مقوله باید مورد توجه اساسی قرار گیرد همانا این مسئله است

که ظرفیتهای توریستی محلی اعم از جاذبه‌های فرهنگی یا طبیعی و میراث

فرهنگی و غیره به عنوان اساسی و موتور رشد صنعت توریسم به حساب می‌آیند

واضح است که تداوم رشد اقتصادی صنعت توریسم و به تبع آن تحریک رشد

اقتصادی محلی و ملی در گرو بهره‌برداری پایدار از ظرفیتهای توریستی موجود از

طریق حفاظت و توسعه توانای برنامه‌ریزی شده است و تنها در این صورت است که

در توریسم پایدار، حفاظت توسعه پایدار از منابع محیطی هم هدف و هم وسیله به

شمار می‌رود (WTO, 1996).

اثرات منفی توریسم روستایی

آنچه به نظر می‌رسد توریسم روستا با توجه به اثرگذاری در اقتصاد روستا و ابعاد

مثبت بسیار دارای نقاط ضعف و اثرات نامطلوبی برای جامعه روستایی نیز می‌باشد

که در زیر بیان می‌گردد.

۱- اثرات اقتصادی: اگر چه توریسم منافع از قبیل ایجاد اشتغال، افزایش

درآمد دولت و مدرنیزاسیون و صنعتی شدن کشاورزی را به ارمغان می‌آورد، از سویی

دیگر به بسیاری از جوامع بومی آسیب می‌رساند. منافع اقتصادی آن عمدتاً نصیب

کارآفرینان و جوامع شهری شده و میزان برگشت سرمایه به جوامع روستایی، بسیار

اندک است. مثلاً تسهیلاتی از قبیل اقامتگاهها، هتلها و شرکتهای گردشگری

عمدتاً متعلق به سرمایه‌گذاران شهری است و

بیشترین سود را آنان بدست می‌آورند. غذا و نوشیدنی

و سایر اقلام ضروری نیز بطور محلی تولید نمی‌شوند

و معمولاً از خارج روستا وارد می‌شود. درآمدهای

حاصل از عوارض و مالیاتها مستقیماً جذب جوامع

روستایی نمی‌شود، بلکه به دولت مرکزی می‌پردازند.

مشاغل و پستهای سطح پایین به نیروی کار محلی

واگذار می‌شود و به همین دلیل، فرصتهای اشتغال

برای مردم محلی بسیار محدود است.

۲- تأثیر زیست محیطی: برخی از فعالیتهای

توریستی مانند پیاده‌روی و چادر زدن که با ریختن

مواد زاید و زیاله تخلیه فاضلاب در منابع آبی همراه

است موجب آلودگی محیط می‌شود، بدون داشتن

قوانین محکم و مدون در مورد نوع کاربرد زمین و

ساخت و سازها، مانند هتل‌های مرتفع که محل اقامت

جهانگردان است، تراکم زیاد گردشگران به از بین

رفتن چشم‌اندازهای طبیعی می‌انجامد.

۳- تأثیرات اجتماعی - فرهنگی: از آنجایی

که درآمدهای حاصل از توریسم بیشتر از درآمد

روستاییان از طریق کشاورزی است، این صنعت به

رغم تأثیرات منفی‌اش در بسیاری از مناطق روستایی،

روستایی، محصولات خانگی و کشاورزی بهبود زیرساختهای فیزیکی و فرصتهای ویژه برای نوآوری پیرامون تولید محصولات و ارائه خدمات اقتصادی و محلی، خدمات اقامتی و سیستم‌های حمل و نقل و ارتباطات، صنایع دستی و خدمات مشاوره‌ای، بدیهی است که اگر مناطق روستایی بتوانند با بالفعل کردن ظرفیتهای خویش تعداد قابل قبولی توریست در سطح ملی و بین‌المللی جذب نمایند، قادر خواهند بود ارز قابل ملاحظه‌ای بدست آورده و آن را برای سرمایه‌گذاری و تحریک رشد سایر کارکردهای تولیدی و خدماتی در مناطق خویش از جمله کشاورزی به کارگیرند. سایر منافع اقتصادی توریسم ممکن است به موارد ذیل برگردد:

الف - تنوع‌سازی اقتصاد محلی

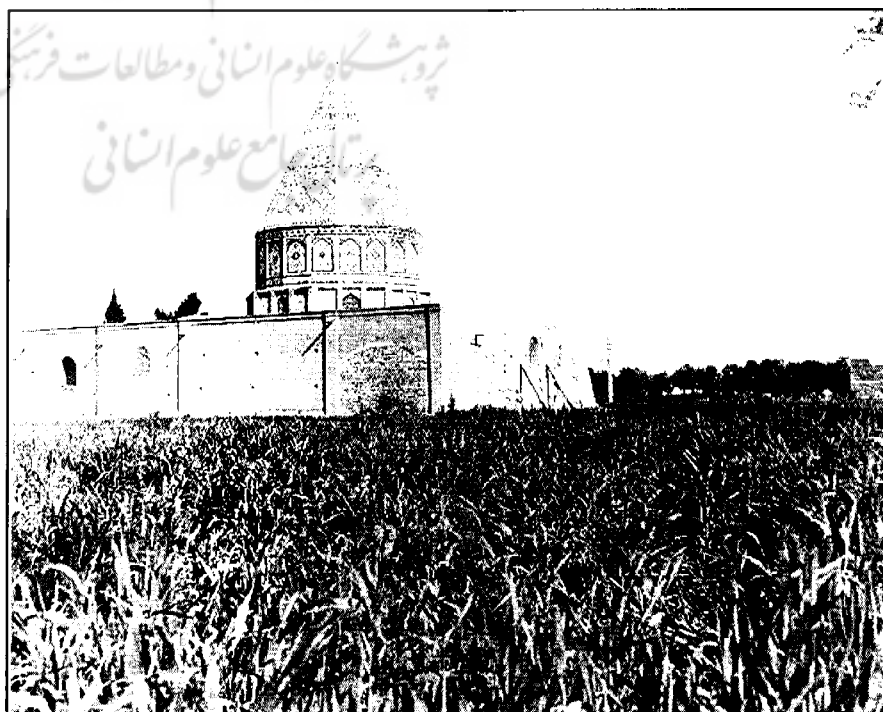
ب - تحریک اقتصاد روستایی به وسیله ایجاد تقاضا برای تولیدات کشاورزی و

جذب سرمایه

ج - بهبود فراساختارهای حمل و نقل و ارتباطات (شریف‌زاده و مراد نژادی، ۸۲)

در یک نگاه کلی می‌توان اثرات توریسم را در جامعه روستایی به شرح زیر بیان

کرد. توسعه توریسم روستایی باعث می‌شود که تقاضا برای کار و خدمات شهری در

بهینه در فصلهای توریست‌پذیر، ظهور بازارهای منطقه‌ای و محلی، سرمایه‌گذاری خصوصی و دولتی در توسعه زیربنای محلی و تلاش در جهت نهادینه‌سازی مشارکت مردم محلی در قالب سازمانهای محلی مرتبط و هماهنگ

۳- تحول و توسعه: رشد سریع جذب توریست و افزایش قابل ملاحظه توریست‌ها، رونق‌گیری بازار محلی، تدویم تبلیغات و سرمایه‌گذاری

۴- انسجام و ثبات: کاهش نرخ رشد، سرمایه‌گذاری انبوه برای غلبه بر مشکلات فصلی و توسعه بازارهای جدید و جذب انبوهی توریست‌ها

۵- تجدید و نوسازی ساختی کارکردی: جایگزین شدن جاذبه‌های توریستی جدید و استفاده از منابع طبیعی و جاذبه‌های گردشگری دست‌نخورده و حضور کارآفرینان جدید در عرصه توریسم

به هر حال ممکن است جوامع روستایی توریست‌پذیر در هر کدام از این مراحل بسر ببرند و واضح است که بعضی از کارکردهای نظیر اطلاع‌رسانی، سرمایه‌گذاری مداوم، مشارکت برنامه‌ریزی شده، تعریف حیطه‌های توریستی در هر منطقه، سوددهی اقتصادی قابل قبول فعالیت‌های توریستی و توزیع عادلانه درآمد وجود سازمان برنامه‌ریزی راهبردی و مشارکتی محلی که تمام ابعاد توریسم را در برداشته باشد، معطوف به یک مرحله خاص طرح توسعه صنعت توریسم نبوده و می‌بایست به عنوان ارکان اساسی در گسترش پایدار توریسم همواره مدنظر قرار گیرد. در این راستا برنامه‌ریزی در سطوح مختلف استانی، ملی و بین‌المللی لازم است و قبل از برنامه‌ریزی باید به استفاده از رهیافت‌های مشارکتی شناخت مطلوبی از پتانسیل بافعل و بالقوه موجود به دست آورد و ظرفیت‌پذیرش توریسم را در هر فصل و هر منطقه با توجه به امکانات و نیازمندیهای مربوطه در کوتاه مدت و بلند مدت معلوم ساخت و همچنین برای برآورد اهداف فوق در نظر گرفتن نیازها و شرایط مردم محلی از طریق مشوقهایی نظیر گسترش فرصتهای اشتغال برای آن و هماهنگی فیمابین کلبه‌های دولتی و غیردولتی فعال لازم می‌باشد. از موانع عمده‌ای که بر سر راه گسترش توریسم روستایی وجود دارد می‌توان به دو مانع اشاره کرد.

۱- نبود چارچوب نهادی و قانونی مشخص مثل تشکیلات توانمند دولتی که نه تنها در سطح سیاست‌گذاری بلکه در سطح ارابه‌فالیتهای خدمانی هم عمل نماید و همچنین نبود سازمانهای و نهادهای خصوصی و غیر دولتی که بتواند سیاست مشترکی را اتخاذ نموده و از توانایی‌های یکدیگر بهره‌گیرند.

۲- نبود یا ضعف خدمات مورد نیاز گردشگران در مناطق دور افتاده و روستایی مثل خدمات راهنمایی و مشاوره‌ای حمل و نقل خدمات بهداشتی و تجاری مورد نیاز و ... (شریف‌زاده و مراد نژادی، ۸۲)

نقش سازمانهای غیر دولتی NGO ها در توریسم روستایی

از NGOها تعریف‌های متفاوتی ارائه شده و براساس اهدافی که هر سازمان برای خود در نظر دارد، تعریف می‌شود. NGOها در بهترین حالت خود نهاد مستقل که برنامه‌ها و اولویتهای خود را در چهارچوب شرایط و نیازهای اجتماعی می‌ریزند و با دولت در مواردی که برنامه‌ها، نقش و اولویتهای این دو همسو باشد، همراهی می‌کنند در غیر اینصورت با انتقادی سازنده از دولت در اصلاح طریق به جامعه خدمت می‌کند. NGOها با تشکلهای مردمی در گروه‌های هم هدف تشکیل شده‌اند که به صورت داوطلبانه و بدون وابستگی به سازمانی خاص، تشکیلات و اساسنامه تعیین شده در جهت اهداف کشور و معضلات آن فعالیت می‌کنند و نقش اساسی که برای NGOها در فرآیند توریسم روستایی می‌تواند مطرح باشد به شرح زیر است:

- ۱- فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی
- ۲- جلب مشارکت مردمی در انجام پروژه‌های مختلف که متوجه زمینه‌سازی عملی و اجرایی است.

با استقبال رو به رو شده است. ضعف برنامه‌ریزی در صنعت توریسم می‌تواند به این معنی باشد که روستا مورد هجوم بازدیدکنندگان قرار می‌گیرد که دارای ارزشهای متفاوت فرهنگی هستند و همین امر می‌تواند موجب از هم گسیختگی فرهنگ روستا و کاهش مشارکت روستاییان در عرصه سنتها و آداب و رسوم محلی شود. به موازات تخریب فرهنگ محلی، ساختمانهای مدرن جای ساختمانهای سنتی را می‌گیرد و کشاورزی که زمانی اساس زندگی سنتی را تشکیل می‌داد، اولویت خود را از دست می‌دهد و جای خود را به توریسم می‌دهد. بالاتر بودن استاندارد زندگی در نقاط توریستی شهرها باعث مهاجرت ساکنان روستاهای مجاور شهرها می‌شود و این امر می‌تواند موجبات تغییر ساختار جمعیتی و احتمالاً بروز شوکهای فرهنگی را فراهم سازد. افزون بر این اشتغال و آموزش در این زمینه می‌تواند اثرات اجتماعی منفی بدنبال داشته باشد. زیرا نسل جوان ممکن است منزلت و اعتباری کسب کنند

فعالیت‌های توریستی همانند هر کارکرد نظام‌مند دیگر نیازمند برنامه‌ریزی قوی است تا ضمن استفاده مطلوب از فرصت‌های موجود، غلبه بر محدودیت‌ها و تنگناهای فراروی گسترش توریسم روستایی و همزمان با حذف و کاهش وظایف خویش صنعت توریسم را در مقابل با سایر بخشهای اقتصادی به انجام رساند.

که آنها را به سوی رقابت با بزرگترهاشان در دستیابی به مشاغل درآمدزا از رهگذر صنعت توریسم، سوق دهد.

کاملاً مشخص شده که این قبیل تأثیرات منفی در جوامع روستایی به مراتب قوی‌تر است و به همین دلیل فرآیند توریسم روستایی باید به گونه‌ای اصلاح شود که منافعی عاید روستاییان شود. (خیاطی ۸۲)

چالشهای پیش روی صنعت توریسم روستایی

طرزهای توسعه توریسم روستایی بیشتر شامل طرچه‌های منطقه‌ای است و این خصیصه تا حد زیادی به ظرفیت مناطق مختلف برای ارابه‌های جاذبه‌های توریستی متنوع و ناب برمی‌گردد و در این راستا تلاش مردم محلی و سازمانهای درگیر در امر توسعه توریسم برای زمینه‌سازی جلب گردشگران در رویه‌ای رقابتی با سایر مناطق لازم است، و این امر می‌تواند به افزایش و ارتقا کیفیتها و جاذبه‌های مورد نیاز گردشگران و رضامندی آنها بینجامد و در نتیجه به توسعه توریسم منجر شود. واضح است که فعالیت‌های توریستی همانند هر کارکرد نظام‌مند دیگر نیازمند برنامه‌ریزی قوی است تا ضمن استفاده مطلوب از فرصت‌های موجود، غلبه بر محدودیت‌ها و تنگناهای فراروی گسترش توریسم روستایی و همزمان با حذف و کاهش وظایف خویش صنعت توریسم را در مقابل با سایر بخشهای اقتصادی به انجام رساند. (مراد نژادی و نظری، ۸۲)

می‌توان برای طراحی یک برنامه توریسم مراحل اساسی ذیل را صرف نظر از نوع توریسم و سطح عملیاتی ارابه داد:

- ۱- زمینه‌سازی و تسهیل‌گری: حضور کارآفرینان محلی یا بیرونی به صورت منفرد یا گروهی و همکاری و هماهنگی بخش دولتی در عرصه توریسم
- ۲- درگیری و مشارکت مؤثر: سرمایه‌گذاری محلی در توریسم تدارک امکانات

این سازمانها در بخش توریسم می‌توانند علاوه بر متحول نمودن اقتصاد منطقه به پایداری مناطق توریسمی نیز توجه داشته باشند که این امر می‌تواند با جلب نیروهای مردمی و محلی علاوه بر کاهش اثرات منفی توریسم به پایداری منابع طبیعی نیز توجه کند با توجه به گوناگونی NGO ها می‌توان اهداف و وظایف زیر را برای سازمانها در عرصه توریسم روستایی عنوان کرد.

- ۱- تلاش در جهت جلب مشارکت روستائیان
- ۲- ارتقاء سطح کمی و کیفی دانش و اخلاق در زمینه پایداری محیط زیست و تبدیل به مصارف عمومی
- ۳- انتشار نشریاتی در زمینه گردشگری و مناطق جذاب روستایی و مساعدت در جلب نظر گردشگران
- ۴- تبلیغ در جهت از بین بردن الگوهای ناپایدار که به واسطه گردشگران در منطقه ایجاد می‌گردد و تلاش در جهت ایجاد الگوهای توسعه پایدار توریسم
- ۵- معرفی مناطق ویژه‌ای جهت ایجاد پارک‌ها و مناطق سیاحتی و گردشگری در مناطق روستایی

۲- خروج مناطق روستایی و پیرامون از حالت انزوای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی موجود و اتصال اقتصاد مناطق روستایی کشور به اقتصاد منطقه‌ای، ملی و جهانی با توجه به فرایندهای رو به رشد جهانی شدن (WTO, 1996).

به هر حال اهداف کلان ملی، ضرورتها، چالش‌ها، ظرفیت‌ها و مهمتر از همه نیازمندی‌های جامعه در شرایط کنونی توجه بیش از پیش به صنعت توریسم را لازم کرده است. برای موفقیت در توسعه صنعت توریسم به طور اعم و توریسم روستایی به طور اخص توجه به نکات ذیل در طراحی اجراء مدیریت اصلاح ساخت‌ها و کارکردهای مربوطه مؤثر واقع می‌شود:

- ۱- شناخت دقیق و جامع ظرفیت‌ها و جاذبه‌های توریستی کشور و برنامه‌ریزی جامع و نظامند با توجه به امکانات، محدودیت‌ها و ظرفیت‌های موجود در کشور
- ۲- طراحی چارچوب سیاستگذاری و تبیین اهداف کلان و خردساختی - کارکردی در صنعت توریسم کشور

۳- ارتقاء فرهنگ عمومی و ترویج و آموزش روستایی در جامعه از طریق شناساندن ظرفیت‌های توریستی کشور به مردم ایران و سایر کشورها از طریق برگزاری نشست‌های منطقه‌ای ملی و شرکت در نشست‌های بین‌المللی و بهره‌گیری از رسانه‌های جمعی و شبکه اطلاع‌رسانی

۴- جلب مشارکت عامه مردم، سازمانهای محلی و غیردولتی و شبکه‌سازی نهادهای درگیر در بخش صنعت توریسم روستایی اعم از دولتی، غیردولتی و خصوصی از طریق شکل دهی تعاونی‌ها، سازمانهای غیردولتی و اتحادیه‌های گسترش ارتباطات با شبکه و نهادهای بین‌المللی در جهت یادگیری متقابل از تجارب موفق کشورهای توریست پذیر

۵- زمینه‌سازی برای سرمایه‌گذاری بخش خصوص و غیردولتی در صنعت توریسم روستایی

۶- ایجاد انگیزه کافی و ارایه حمایت‌های مالی و فنی به روستائیان به منظور شرکت آنها در برنامه‌ریزی، اجرا و نظارت در پروژه‌های توریسم

۷- گسترش همکاری و هماهنگی با بین نهادهای و بخش‌های مختلف حاضر در عرصه توریسم روستایی

۸- اولویت بخشی به خواسته‌ها و اهداف مردم محلی در راستای برآورد نیازهای آنها و استفاده از مشارکت نهادینه شده آنها به عنوان بستری مناسب برای توسعه پایدار توریسم و تسهیل‌گیری برای حضور فعال آنها و توانمندسازی آنها از طریق گسترش فرصت‌های اشتغال آموزش و توسعه منابع انسانی در جامعه

۹- ژرفانگری در گسترش فعالیت‌های توریسم روستایی در جهت حذف و کاهش پیامدهای منفی حاصله نظیر تخریب محیط زیست استفاده بیش از حد از منابع موجود، گسترش فرایندهای ناپایدار اقتصادی که سایر بخش‌های تولیدی و خدماتی را تحت تاثیر می‌گذارد که در این راستا برنامه‌ریزی جامع دوراندیش و ژرفانگر مشارکتی لازم است. (شریف‌زاده و مراد نژادی، ۸۲)

منابع و ماخذ:

- ۱) چهارسوفی، امین (۱۳۸۱). تبیین اهمیت سازمانهای غیردولتی در حفاظت، احیای توسعه و بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی. فصلنامه علمی، اقتصادی، اجتماعی جنگل و سرخ. شماره ۵۵. تابستان ۱۳۸۱. صص ۱۹-۳۰.
- ۲) خیابلی، مهدی (۱۳۸۲). توریسم روستایی و تاثیر آن بر جوامع روستایی. ماهنامه جهاد. سال ۲۲. شماره ۲۵۷. صص ۳۲-۳۰.
- ۳) زاهدی، شمس‌السادات (۱۳۸۰). اکوتوریسم و توسعه پایدار. مقالات همایش ملی مدیریت جنگلهای شمال و توسعه پایدار. صص ۸۲.
- ۴) شریف‌زاده، قاسم، مرادی نژادی، همایون (۱۳۸۱). توسعه پایدار و توریسم روستایی. ماهنامه جهاد. سال ۲۱. شماره ۲۵۱-۲۵۰. صص ۶۳-۵۲.
- ۵) مراد نژادی، همایون، نظری، شیرزاد (۱۳۸۲). توریسم و توسعه روستایی در ایران. ماهنامه جهاد. سال ۲۲. شماره ۲۵۶. صص ۶۶-۶۱.

۶- ایجاد کمیته‌های مختلف در جهت خدمات رسانی، تبلیغ، آموزش، حفظ و توجه به توسعه پایدار مناطق روستایی، کمک‌های بهداشتی درمانی و امدادی در حوادث پیش‌بینی نشده و ...

آنچه که مسلم و بدیهی است نبود قوانین مناسب و جامع در کشور، برای ثبت شکل‌ها و مشکل اخذ مجوز فعالیت یکی از مشکلات عمده‌ای در این زمینه در پیش روی این سازمانهاست که با توجه به اثراتی که توریسم می‌تواند بر جامعه روستایی و تحول اقتصاد آن داشته باشد بایستی در این زمینه اقدام نمود. (چهارسوفی، ۸۱)

نتیجه‌گیری و پیشنهادات:

امروزه صنعت توریسم بطور اعم و توریسم روستایی به طور اخص یکی از شاخص‌های عمده اقتصاد ملی و بین‌المللی به حساب می‌آید. بنابراین گسترش این صنعت از عمده اولویت‌های ساختی - کارکردی برنامه‌های توسعه در بسیاری از کشورهای جهان می‌باشد و هدف آن همانا کمک به جوامع محلی برای پیشبرد فعالیتها و اهداف توسعه می‌باشد و اولویت را به نیازمندیها و ظرفیت‌های مردم محلی می‌دهد. صنعت توریسم با گسترش معاملات اقتصادی با سایر زیربخشهای اقتصادی در سطح کشور با ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، تشویق سرمایه‌گذاری در مناطق دوره افتاده و روستایی، کاهش مهاجرت از مناطق پیرامون به کلان شهرها، افزایش درآمد خانوارهای روستایی و ارتقاء استانداردهای زندگی از طریق تامین خدمات اجتماعی می‌تواند به عنوان راهبردی اثر بخش در جهت پرکردن شکاف بین اقتصاد رشد یابنده مناطق شهری و اقتصاد راکد مناطق روستایی عمل نماید.

عمده کارکردهای توریسم روستایی در جهت برآورد دو هدف زیر می‌باشد:

- ۱- افزایش ظرفیت اقتصاد جوامع روستایی برای نوآوری و توسعه منابع انسانی از طریق جلب سرمایه‌گذاری در این مناطق و متنوع کردن ساخت و کارکردهای اقتصادی جوامع روستایی